

HOEKSCHEWAARDDUURZAAM.NL

Coöperatie HWDuurzaam

BELEIDSPLAN

2021-2026

IN ONTWIKKELING

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1. Inleiding	2
2. Missie	3
3. Visie	4
4. Doelstellingen	5
5. Beleid	6
5.1 Energietransitie	6
5.1.1 Kennisoverdracht	6
5.1.2 Werving	8
5.1.3 Projecten	9
5.2 Communicatie	11
5.3 Organisatie	12
6. Activiteitenplan	13
7. Bijlagen	15
1. Gemeente	15
2. Energiebesparing	16
3. Warmtetransitie	17
4. Leden en donateurs	20
5. Criteria zonneparken	21
6. Klimaatadaptatie	22

1. Inleiding

De coöperatie Hoeksche Waard Duurzaam(HWD) is opgericht in 2009. Sindsdien is er veel werk verzet. Diverse beleidsplannen uit het verleden werden daarbij gebruikt als hand- en werkboek. Het laatste plan dateert uit 2018.

Gaandeweg ontstond in de afgelopen maanden in het bestuur de behoefte om onze werkzaamheden te evalueren en te zoeken naar een 'nieuwe' koers. De eerste stap die daartoe was het maken van een (interne) SWOT-analyse (sterkte-zwakte analyse). Op basis van de uitkomsten daarvan is met behulp van een 'beslismodule' een lijn voor de toekomst ontwikkeld.

Het resultaat van deze overwegingen is dit strategisch beleidsplan voor de periode 2021-2026. Het is een beleidsplan in ontwikkeling. De realisatie ervan, in de vorm activiteiten- en uitvoeringsplannen, zal worden ontwikkeld en regelmatig worden bijgesteld op basis actuele mogelijkheden en nieuwe ontwikkelingen.

2. Missie

Het leven op aarde wordt ernstig bedreigd door vele milieuproblemen. Eén daarvan is het overmatig gebruik van natuurlijke hulpbronnen zoals fossiele brandstoffen. Zo komen door ons gebruik van fossiele brandstoffen onnatuurlijk grote hoeveelheden broeikasgassen in de atmosfeer. Hierdoor warmt de aarde in een versneld tempo op. Door deze snelle opwarming zien we dat extremer weer, zoals hevige regen- en stormbuien en lange perioden van droogte, steeds vaker voorkomen.

Het besef dat geen land of continent in z'n eentje de klimaatverandering kan tegengaan, leidde in 2015 tot het Klimaatakkoord van Parijs. In Nederland hebben we dit Parijs-Akkoord vertaald in het nationaal Klimaatakkoord.

Ook in de Hoeksche Waard merken we steeds vaker de gevolgen van klimaatverandering: van droogte in onze tuinen en op de akkers van onze agrariërs tot ondergelopen straten en kelders. Wij zijn trots en zuinig op onze groene en open Hoeksche Waard. En dat willen we graag zo houden.

Daarom staan we als HWDuurzaam voor een duurzaam eiland.

3. Visie

Ons energieverbruik is een belangrijk deel van de oplossing van het klimaatprobleem. Daarom streeft HWDuurzaam naar een Hoeksche Waard die in 2040 energieneutraal moet zijn.

In 2040 wekken we dan in de Hoeksche Waard net zoveel energie duurzaam op als we gebruiken. Dat betekent een overstap van energie uit fossiele brandstoffen, zoals aardgas, olie en steenkolen, naar volledig duurzame energie uit wind, zon en water (de energietransitie).

Naast het opwekken van schone energie zullen we ook anders moeten omgaan met grondstoffen, bewuster moeten omgaan met de natuur en het milieu, de CO₂-uitstoot verminderen, woningen goed isoleren, zorgen voor gesloten (circulaire) kringloopsystemen, enz.

4. Doelstellingen

Het doel van de coöperatie is het behartigen van de belangen van haar leden, o.a. terzake de levering van duurzame energie door het bedrijf dat zij voor haar leden uitoefent of doet uitoefenen.

Zij doet dit voorts door het nemen van initiatieven en het stimuleren van ontwikkelingen die ertoe bijdragen dat:

- a. de Hoeksche Waard zelfvoorzienend wordt op het gebied van energie;
- b. duurzaamheid het leidende beginsel is in het handelen van personen, bedrijven en overheidsinstellingen;
- c. educatie op het gebied van energie en duurzaamheid wordt bevorderd en uitgedragen;
- d. het Nationaal Landschap verrijkt en beschermd wordt.

Het bedrijf dat de coöperatie uitoefent kan stimuleren of zelf investeren in duurzame energiesystemen.

De coöperatie tracht verder haar doel verder te bereiken door bemiddeling en samenwerking met anderen om duurzame energie te leveren (Samen OM) en door energiebesparing te bevorderen.

De coöperatie is specifiek voor de inwoners van de Hoeksche Waard opgericht. De winsten worden gebruikt om de doelstelling van de coöperatie te bereiken.

5. Beleid

5.1 Energietransitie

De doelstellingen van HWDuurzaam kunnen samengevat worden in het op alle manieren versnellen van de energietransitie om er zeker van te zijn dat we in 2040 in de Hoeksche Waard ook echt energieneutraal zijn. Om dit te bereiken richten onze werkzaamheden zich op drie werkvelden:

- Kennisoverdracht,
- Werving,
- Projecten.

Deze werkvelden lichten we hierna nader toe.

5.1.1 Kennisoverdracht

Educatie

HWDuurzaam vindt dat duurzaamheid het leidend beginsel moet zijn of worden in het doen en denken van burgers, overheid en bedrijven. Wij bevorderen daarom educatie en voorlichting op het gebied van duurzaamheid en energie.

Onze informatieve rol beperkt zich op dit moment tot voorlichting via onze website en Facebook en de maandelijkse column in Het Kompas. We willen dit uitbreiden met het organiseren van lezingen.

Daarnaast vinden wij het informeren van politieke partijen in de Hoeksche Waard een belangrijke taak voor HWDuurzaam.

Expertrol

Opgericht voor de inwoners van de Hoeksche Waard, denkt HWDuurzaam mee over de energietransitie vanuit het oogpunt van belangenbehartiging voor de inwoners van de Hoeksche Waard. Wij willen in de discussie over de energietransitie de positie van expert innemen. In het overleg met de gemeente en collega-belangenvertegenwoordigers in de Hoeksche Waard werken wij vanuit onze missie en doelstellingen mee aan beleidsontwikkeling en uitvoeringsplannen van de energietransitie.

Zie ook **bijlage 1: Gemeente**

Energiebesparing

Om energieneutraal te worden zal er ook fors bespaard moeten worden op ons energieverbruik. Als we alleen naar de gebouwde omgeving kijken, zien we dat er in de periode 2010-2018 in de Hoeksche Waard jaarlijks gemiddeld 1,8% energiebesparing gerealiseerd is. De doelstelling van de gemeente is om jaarlijks 1,5% te besparen. In **bijlage 2 Energiebesparing** zijn een aantal maatregelen opgesomd voor de planperiode 2021-2026. Waar mogelijk zullen wij deze maatregelen ondersteunen en promoten.

Warmtetransitie

Behalve de energievoorziening (lees elektriciteitsvoorziening) moet ook de verwarming van woningen en bedrijfsgebouwen worden veranderd. De gemeentelijke doelstelling is het gebruik van aardgas in 2040 voor verwarming voor een belangrijk deel te hebben vervangen door andere warmtebronnen; een klein deel voor verwarming van huizen en nog een aanzienlijk deel voor bedrijfsgebouwen blijft gebaseerd op het gebruik van gas. HWDuurzaam is van mening dat een meer uitdagend doel gesteld moet worden: *Streven naar volledig stoppen met het gebruik van aardgas in 2040*. Om dit te bereiken heeft HWDuurzaam een rapport geschreven over alternatieve bronnen ter vervanging van aardgas voor verwarming. Aanbevolen

wordt om een totaalstudie naar de haalbaarheid van (een) warmtenet(ten) in de Hoeksche Waard uit te voeren in overeenstemming met de beleidslijn van de provincie Zuid Holland.

Zie voor meer informatie **bijlage 3: Warmtetransitie**.

Samenwerking

Om onze doelstellingen en plannen te realiseren zoeken we samenwerking met andere maatschappelijke organisaties, de woningbouwcorporatie en de lokale overheid. Inmiddels is er een samenwerkingsverband gevormd van de Vereniging Hoeksche Waards Landschap, LTO Noord afdeling De Hoeksche Waard, Stichting tot Behoud van de Hoeksche Waard als Polderlandschap en HoekscheWaardDuurzaam.

Burgerparticipatie

Burgers zijn de motor van de gemeente waar ze wonen. Zij zijn de ziel van een wijk, dorp of stad. Het is normaal dat burgers zich betrokken voelen bij alles wat er in hun directe omgeving gebeurt. Maar de besluitvorming daarover, de ideeën en de uitvoering daarvan vinden nog vaak uitsluitend plaats in de bestuurskamers van o.a. de gemeente. Om ervoor te zorgen dat burgers zich enerzijds meer betrokken voelen bij wat er in hun gemeente gebeurt en anderzijds om een maatschappelijk draagvlak te creëren voor gemeentelijke beslissingen dienen burgers om advies te worden gevraagd. Dat kan op verschillende manieren, o.a. via burgerfora. HWDuurzaam wil hierbij ook een rol spelen, maar zal nog het nodige moeten leren hoe dit aan te pakken. In dit kader kan bij duurzaamheidsprojecten 50% lokaal eigendom een belangrijk element zijn om maatschappelijk draagvlak te creëren.

5.1.2 Werving

Achterban

Om ons werk goed te kunnen doen is een groot draagvlak in de Hoeksche Waard heel belangrijk. Wij streven er naar onze expertise meer dan in het recente verleden mede namens de inwoners van deze gemeente in te brengen.

Draagvlakvergroting kan onder andere bereikt worden door een grote groep leden en donateurs aan onze organisatie te binden en zo veel mogelijk energieverbruikers in de Hoeksche Waard te laten aansluiten bij Samen OM.

Regelmatig contact met de leden en donateurs zal zeker ook bijdragen aan het vergroten van de betrokkenheid en het draagvlak van de coöperatie.

Zie ook **bijlage 4: Leden en donateurs**.

Wervingsplan

De coöperatie HWD is voor de levering van energie aan huishoudens en bedrijven aangesloten bij Samen OM, de landelijke koepel van op dit moment 54 coöperaties als HWDuurzaam. Dit meest groene en goedkope 'energiebedrijf zonder winstoogmerk' van Nederland probeert zelfstandig en via HWDuurzaam in de Hoeksche Waard klanten te werven, die zoveel mogelijk in de Hoeksche Waard geproduceerde groene energie gaan afnemen.

Het werven van nieuwe klanten, leden en donateurs zal vastgelegd worden in een wervingsplan.

Zie ook **hoofdstuk 5.2: Communicatie**.

5.1.3 Projecten

Wind en zon

Wanneer ook de plannen voor de bouw van windmolens die op dit moment in de pijplijn zitten, zijn uitgevoerd, staan er 28 grote windmolens in de Hoeksche Waard. Deze parken zijn tot nu toe ontwikkeld door projectontwikkelaars. De winsten ervan zijn niet in de Hoeksche Waard gebleven. Wij vinden dat onwenselijk. Tegelijkertijd zijn wij van mening dat het aantal windmolens beperkt moet blijven tot de huidige (geplande) 28 windmolens.

Willen we in deze gemeente in 2040 energieneutraal zijn dan zal er (minimaal) 310 hectare aan zonnepanelen (dak en park) gerealiseerd moeten worden. Geschat wordt dat er momenteel in de Hoeksche Waard 60 ha. aan zonnepanelen op de daken liggen (cijfers 2020). Dit moeten we door gericht stimuleringsbeleid zeker zien te verdrievoudigen naar 180 ha. Dan blijft er nog altijd (minstens) een behoefte van 130 ha. aan zonneparken over. Na realisatie van het zonnepark op het Suikerunie terrein (20 ha.) is dus nog (minimaal) 110 hectare nodig.

Omdat het realiseren van nieuwe zonneparken een grote impact heeft stellen we een aantal voorwaarden om de totstandkoming zo verantwoord mogelijk te realiseren, te weten:

1. Inspraak burgers
2. Lokaal eigendom 50%
3. Ondergrond parken
4. Meervoudig ruimtegebruik
5. Kernkwaliteiten landschap

Zie voor meer informatie **bijlage 5: Criteria zonneparken**.

Voor ons komen dan projecten in aanmerking op sterk verontreinigde grond en water:

Zonnepark Heinenoord	27 ha
Buitenzomerlanden-oost	60 ha
Zonnemeer-Numansdorp	20 ha

Deze projecten zijn gesitueerd in de Noord- en aan de Zuidrand. Meer achtergrondinformatie over deze twee gebieden vindt u in **bijlage 6: Klimaatadaptatie**

Naast deze projecten is mogelijk in de Hoeksche Waard nog een ander zonne-energieproject noodzakelijk, dat op grond van eerder genoemde overwegingen geselecteerd moet worden uit de vele initiatieven die hier nu leven. In volgende planperioden kunnen we dan verder inzoomen op eventueel meer benodigd oppervlakte aan zonnepanelen.

Urgenda

De stichting Urgenda heeft een 54-puntenplan samengesteld. Dit is een pakket kleine maatregelen als handreiking aan het kabinet waarmee megatonnen CO₂-reductie behaald kan worden. Een deel van deze maatregelen wordt door HWDuurzaam uitgevoerd, dan wel gestimuleerd, zoals Meerbomen.nu. Het is de bedoeling om de maatregel 'Zet hem op 60' met betrekking tot cv-ketels ook hier in de Hoeksche Waard te promoten. Indien mogelijk zullen we bijdragen aan de uitvoering in de Hoeksche Waard van andere maatregelen uit het 54-puntenplan.

PCR

In het afgelopen jaren is het eerste postcoderoosproject gereed gekomen en overgedragen aan een coöperatie van deelnemers aan dit project. We constateren dat het lastig is om deelnemers voor nieuwe PCR-projecten te vinden en zullen daarom op dit gebied geen actief beleid voeren.

Schooldakrevolutie

In 2020 is het eerste project gestart om zonnepanelen op scholen te plaatsen. Als pilot school is gekozen voor de Keucheniuschool in Oud-Beijerland. We hopen in 2021 de plannen voor deze school te kunnen uitvoeren. Mocht de pilot succesvol verlopen dan zullen we verder gaan met het plaatsen van zonnepanelen op 9 andere scholen. Uitvoering ligt bij de stichting Schooldakrevolutie.

5.2 Communicatie

Met de inzet van communicatie wil HWDuurzaam betrokkenheid en belangstelling, maar ook draagvlak en steun bij de relevante omgeving (inwoners, gemeentebestuur, organisaties) voor haar doelstellingen creëren. Verder zet zij communicatie in om afnemers van OM | Nieuwe Energie te werven, evenals leden en donateurs voor HoekscheWaardDuurzaam. Algemene publiciteit over de coöperatie is in eerste instantie gericht op de gemeente Hoeksche Waard en haar kernen.

Zo streven wij er naar een goede reputatie voor onze organisatie te vestigen en te onderhouden.

Daarnaast heeft OM | Nieuwe Energie een eigen actief publiciteitsbeleid, waarop HWDuurzaam bij gelegenheden als wervingacties inhaakt.

Concrete voornemens voor de communicatie van HWDuurzaam zijn opgenomen in het **Uitvoeringsplan**.

5.3 Organisatie

Om het voorgenomen beleid goed te kunnen uitvoeren, wordt de organisatie en daarmee ook de werkwijze van het bestuur aangepast.

Werkgroepen

Nu er drie prominente werkvelden gekozen zijn, worden op basis daarvan ook drie werkgroepen gevormd. Dat zijn de werkgroepen: Kennisoverdracht, Werving/communicatie en Projecten. De werkgroepen worden gevormd door bestuursleden, maar zijn ook toegankelijk voor anderen.

De werkgroepen maken op basis van het Activiteitenplan (zie hoofdstuk 6) een uitvoeringsplan. Zij leggen dit ter goedkeuring voor aan het bestuur en voeren het vervolgens uit. Tussendoor vindt regelmatige terugkoppeling en afstemming met het bestuur plaats. Zwaarwegende besluiten kunnen alleen door het gehele bestuur worden genomen.

Overgang

Afhankelijk van de ontwikkelingen, met name binnen het werkveld 'Projecten', kan besloten worden dat het bestuur een andere rol krijgt. Indien HWDuurzaam betrokken raakt bij projecten met (grote) financiële investeringen dient het bestuursmodel te worden aangepast. Het bestuur zal dan 'overgaan' in een Raad van Toezicht met daarbij een uitvoerend projectbureau (met betaalde krachten).

6. Activiteitenplan

In de periode planperiode **2021-2026** willen we de volgende activiteiten uitvoeren:

1. Kennisoverdracht

Educatie

- Lezingen verzorgen
- Informeren van politieke partijen

Expertrol

- Klimaattafels
- RES-vervolg

Energiebesparing

- Energiecoaches

Warmtetransitie

- Samenwerkingsverband starten met belanghebbenden
- Uitvoeren van een technische haalbaarheidsstudie
- Business case maken
- Opzetten van een warmtebedrijf of een warmteconsortium

Samenwerking

- Voortzetten van de samenwerking met andere maatschappelijke organisaties

Burgerparticipatie

- Voorbereiding
- Uitvoering

2. Werving/Communicatie

- Wervingsplan leden en donateurs van HWDuurzaam
- Werving nieuwe energiekanten OM | Nieuwe Energie
- Kwartaal Nieuwsbrief voor certificaathouders en leden
- Maandelijkse column in Het Kompas.
- Permanente actualisering van de website.
- Social Media: Facebook
- Berichtgeving aan de media
- Bevorderen van burgerparticipatie in projecten

3. Projecten

- Zonnepark Heinoord
- Buitenzomerlanden-oost
- Zonnemeer-Numansdorp
- Overige zonneprojecten

Urgenda

Maatregelen uit het 54-puntenplan, o.a.:

- Meerbomen.nu
- Zet hem op 60

PCR

- Passief beleid

Schooldakrevolutie

- Meewerken aan uitvoering pilot Keucheniusschool
- Meewerken aan vervolg 9 andere scholen

Uitvoeringsplan

Bovengenoemde activiteiten zullen door de werkgroepen worden opgenomen in een **Uitvoeringsplan**.

In het uitvoeringsplan worden de activiteiten per onderdeel beschreven en wordt aangegeven op welke wijze en wanneer ze worden uitgevoerd. Bovendien wordt daarbij gekeken naar (eventuele) kosten. In dat geval zal er in het uitvoeringsplan een begroting worden opgenomen.

Het uitvoeringsplan zal met enige regelmaat geëvalueerd en geupdate worden, op basis van de opgedane ervaringen en (nieuwe) ontwikkelingen die plaatsvinden.

7. Bijlagen

1. Gemeente

De gemeente Hoeksche Waard heeft het Programmaplan Duurzaamheid opgesteld.

Daarin is de duurzaamheidsopgave opgedeeld in vier ambities:

- de energietransitie uitvoeren - de Hoeksche Waard energieneutraal in 2040,
- de circulaire economie inrichten - in 2050 is de Hoeksche Waard 100% circulair,
- de biodiversiteit optimaliseren - in 2050 hebben we veerkrachtige ecosystemen in de Hoeksche Waard, en
- de klimaatadaptatie - de Hoeksche Waard is in 2050 volledig klimaatadaptief.

Er wordt vanuit drie trajecten gewerkt aan de **Energietransitie**, waarbij elk traject op een ander niveau bijdraagt aan de energietransitie, te weten:

1. de Regionale Energiestrategie (RES),
2. de Transitievisie Warmte (TVW), en
3. het Uitvoeringsprogramma 'Hoeksche Waard richting energieneutraal'.

2. Energiebesparing

Op dit moment neemt de gebouwde omgeving zo'n 35% van de energievraag in onze gemeente voor haar rekening. Zo'n 10.000 woningen (van de in totaal ruim 37.500 woningen in de Hoeksche Waard) hebben momenteel een energielabel C of lager. In de periode 2010-2018 is er in de Hoeksche Waard jaarlijks gemiddeld 1,8% energiebesparing gerealiseerd in de gebouwde omgeving. De doelstelling die uit het Programmaplan Duurzaamheid volgt is 1,5% per jaar.

In het plan wil de gemeente voor de periode 2021-2026 de volgende resultaten boeken:

- Introduceren van een standaard isolatie-aanpak voor gelijkwaardige woningtypes.
- Via het Regionaal Energieloket bewoners actief wijzen op besparingen in huis.
- **De gemeente start in 2021 met het werven en opleiden van energiecoaches.**
- Informeren van huurders, VVE's en minima om energie te besparen en bewustwording te creëren.
- Informatieavonden over zonnepanelen, isolatiemaatregelen en warmtepomp acties (wijksgewijs).
- Blijvende inzet Duurzaamheidslening en Stimuleringsregeling duurzaamheid.
- Verstrekken we Stimuleringsleningen duurzaamheid met een lage rente (tot € 100.000) aan maatschappelijke organisaties, VVE's en MKB voor de financiering van duurzame maatregelen.
- De gemeente onderzoekt of zij aanvullende voorfinanciering kan bieden voor het realiseren van duurzaamheidsmaatregelen bij scholen en sportverenigingen.
- De gemeente doet vóór 2022 onderzoek naar het vervangen van lichten langs sportvelden door LED-verlichting.
- Daarnaast onderzoekt de gemeente de mogelijkheden voor zon-op-dak of eventueel de geschiktheid van een PCR-project.
- De gemeente HW om 2030 wil een energieneutrale gemeentelijke organisatie zijn.
- Streven naar energieneutrale of energiepositieve nieuwbouw.
- De ambitie van HW Wonen is om energieneutraal te bouwen.
- Opstellen van een ambitieuze Transitievisie Warmte.

3. Warmtetransitie

Behalve de energievoorziening (lees elektriciteitsvoorziening) moet ook de verwarming van woningen en bedrijfsgebouwen worden veranderd. De gemeentelijke doelstelling is het gebruik van aardgas in 2040 voor verwarming voor een belangrijk deel te hebben vervangen door andere warmtebronnen; een klein deel voor verwarming van huizen en nog een aanzienlijk deel voor bedrijfsgebouwen blijft gebaseerd op gas. HWDuurzaam is van mening dat een meer uitdagend doel gesteld moet worden: **Streven naar volledig stoppen met het gebruik van aardgas in 2040.**

Alternatieve bronnen ter vervanging van aardgas voor verwarming

Als het aardgas voor verwarming vervangen wordt door alternatieve bronnen levert dat een CO₂-reductie op van 205.000 ton ten opzichte van 2017. Een belangrijke bijdrage aan het verminderen van de broeikasgasuitstoot!

De beschikbare alternatieve vormen van warmte voor de Hoeksche Waard omvatten:

1. Geothermie

Geothermie maakt gebruik van de warmte in de aarde. De temperatuur in de ondergrond neemt toe met de diepte. Door water door diepere aardlagen te circuleren (globaal tussen een diepte van 500-4000 meter) kan warmte worden gewonnen.

2. Bodemenergie

Is de diepte waarin water wordt gecirculeerd minder dan 500 meter dan wordt het bodemenergie genoemd. Bodemenergie wordt al hier en daar in de Hoeksche waard toegepast, bijvoorbeeld in de onlangs opgeleverde nieuwbouwwoningen van HW Wonen in 's-Gravendeel.

3. Aquathermie

Aquathermie kent drie methodes: thermische energie uit oppervlaktewater (TEO), uit afvalwater (TEA) en uit drinkwater (TED).

- *Thermische energie uit oppervlaktewater*

TEO onttrekt warmte uit oppervlaktewater, zoals een rivier of waterplas, door middel van een warmtepomp. In de Hoeksche Waard lijken de omliggende rivieren en de Binnenmaas geschikt voor dit doel. Het warme water wordt via een warmtenet naar woningen of gebouwen geleid. Daar kan het via een warmtewisselaar worden overgedragen voor direct gebruik of opslag in de bodem in een Warmte Koude Opslag (WKO-systeem). Het afgekoelde water gaat weer terug naar het oppervlaktewater waaraan de warmte onttrokken is.

- *Thermische energie uit afvalwater*

Bij TEA wordt de warmte ingezet van het gezuiverde afvalwater afkomstig van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI).

- *Thermische energie uit drinkwater*

Bij TED wordt gebruik gemaakt van warmte en koude uit drinkwater. Vanuit de drinkwaterleiding kan warmte of koude via een dubbelwandige warmtewisselaar worden overgedragen voor direct gebruik of opslag in de bodem in een warmte- en koudeopslag systeem. Het drinkwater stroomt vervolgens door in het drinkwaterleidingnet.

4. Biomassa voor verwarming

De eenvoudigste en meest bekende vorm van het gebruik van biomassa is een open haard of een houtkachel. Daarnaast valt ook het gebruik van biogas uit bijvoorbeeld mestopslag onder het begrip 'biomassa'. Er is momenteel veel discussie over het gebruik van biomassa. Critici stellen dat verbranding van biomassa helemaal niet altijd zo klimaatneutraal is. In ieder geval lijkt de toepassing voor grootschalige warmte in een warmtenet niet erg geschikt.

5. Restwarmte

Bij de meeste industriële processen komt warmte vrij die gebruikt zou kunnen worden voor verwarming van gebouwen en woningen via een warmtenet. Hoewel er in de Hoeksche Waard geen grote industrie met veel restwarmte is, moet onderzocht worden het haalbaar is om restwarmte van kleinere fabrieken te gebruiken. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld Campina (Maasdam) of Mars Food Europe in Oud-Beijerland. Het lijkt echter niet waarschijnlijk dat restwarmte in de Hoeksche Waard een grote bijdrage aan de warmtevoorziening zal geven.

Collectieve warmte (Warmtenet) of individueel

In het kader van de RES wil de gemeente Hoeksche Waard in 2040 14.000 huizen in de Hoeksche Waard hebben aangesloten op een warmtenet. Dit is 30 procent van het totaal van 35.000 woningen. Overigens zijn er nog nergens concrete plannen voor een warmtenet. Ook liggen er nog geen plannen voor geothermische energiewinning of aquathermie. Als we volledige flexibiliteit zoveel mogelijk willen behouden dient eerst de haalbaarheid van een warmtenet te worden onderzocht gebaseerd op de aanwezige of te ontwikkelen bronnen.

Het aanleggen van een warmtenet heeft een aantal voordelen:

- Het vermindert de CO₂ uitstoot drastisch.
- Er is weinig verandering nodig aan radiatoren of vloerverwarming.
- Het is geschikt voor zowel nieuwbouwwijken als bestaande wijken.
- Betere controle op de energievoorziening, doordat er geen wildgroei van duurzame initiatieven ontstaan.

Individuele warmte

Individuele verwarming kan met bijvoorbeeld elektrische warmtepompen, met hout in gesloten pellet kachels/ketels en door oplossingen zoals zonnecollectoren in combinatie met warmteopslag.

Warmtepompen bij woningen maken meestal gebruik van bodemenergie of buitenlucht. Hout is schaars en zal daarom in de toekomst maar beperkt kunnen worden ingezet voor het verwarmen van gebouwen en woningen, ook al omdat het gebruik van hout ter discussie staat met betrekking tot de CO₂ besparing en luchtverontreiniging.

Welke van de twee opties de meeste kans heeft hangt af van lokale omstandigheden. Belangrijk voor de economische haalbaarheid van beide opties is de woningdichtheid. Een warmtenet heeft de meeste kans van slagen bij een hoge woningdichtheid en de beschikbaarheid van meerdere bronnen.

In de Hoeksche Waard is vooral de Noordrand het meest geschikt, met name de dorpen Nieuw-Beijerland, Oud-Beijerland, Goidschalxoord, Heinenoord en Blaaksedijk, misschien uit te breiden naar Puttershoek en 's-Gravendeel. Onderzocht moet worden in hoeverre de Hoeksche Waard kan profiteren van de nabijheid van de warmterotonde in Zuid-Holland.

In de rest van de Hoeksche Waard lijken voorsnog individuele oplossingen of kleine warmtenetten met eigen bronnen betere oplossingen.

Samengevat wordt aanbevolen om een **totaalstudie** naar de haalbaarheid van (een) warmtenet(ten) in de Hoeksche Waard uit te voeren in overeenstemming met de beleidslijn van de provincie Zuid Holland. Ook het Klimaatakkoord biedt daarvoor een aantal handleidingen.

4. Leden en donateurs

Donateurs:

- Betalen jaarlijks een minimumbijdrage van € 5,- of meer.
- Hebben geen stemrecht.

Leden:

- Betalen een eenmalige minimumbijdrage van € 50,- of meer.
- Hebben stemrecht.

5. Criteria zonneparken

Het realiseren van nieuwe zonneparken heeft een grote impact op de omgeving. Daarom stellen we een aantal voorwaarden om de totstandkoming zo verantwoord mogelijk te realiseren. Die criteria zijn:

1. Inspraak

De eerste stap is altijd om met de omwonenden de plannen te bespreken en hun inspraak vorm te geven, bijvoorbeeld via **burgerfora**.

2. Lokaal eigendom

In het Klimaatakkoord wordt uitgegaan van 50% maatschappelijk (lokaal) eigendom van grootschalige energieprojecten (windmolens en zonneweiden). Er is hierdoor, gestimuleerd door Rijk en provincies, een hele beweging op gang gekomen bij de energiecoöperaties, zoals HW Duurzaam, die verenigd zijn in de koepel, Energie Samen, om zich voor te bereiden op deze rol.

Door Rijk en provincies is inmiddels een groenfonds ingericht voor financiering van voorprojectkosten en in Zuid-Holland zijn de verenigde coöperaties bezig een gezamenlijk projectbureau op te richten voor ondersteuning van deze projecten. We vinden dat inwoners van de Hoeksche Waard via HWDuurzaam voor 50% in deze plannen moeten kunnen participeren en dat de resultaten weer worden besteed aan duurzaamheid of natuur, zoveel mogelijk in de omgeving van de direct betrokken omwonenden.

3. Ondergrond

We vinden dat realisatie van zonneparken alleen mag plaatsvinden op agrarisch ongeschikte grond of in projecten waarin, in een totaal oordeel, de natuur erop vooruit gaat. Wij denken dan in termen van natte natuur, biodiversiteit, klimaatadaptaties of (op termijn) teruggeven aan de natuur en het verminderen of stoppen van veenoxidatie.

4. Meervoudig ruimtegebruik

Meervoudig ruimtegebruik heeft de voorkeur, ook bij de opwek groene energie.

5. Kernkwaliteiten landschap

Bij alle grote energieprojecten mogen de kernkwaliteiten van het landschap van de Hoeksche Waard niet worden aangetast.

6. Klimaatadaptatie

1. De Noordrand

Aan de Noordrand van de Hoeksche Waard is in de jaren 70 veel chemisch verontreinigd havenslib gedeponerd. Deels zijn deze stortplaatsen tot natuurgebied bestemd, deels zijn ze nog in gebruik voor voedselproductie. De gebieden worden gemonitord. Enkele gewassen mogen er niet meer geteeld worden. Een andere bestemming dan landbouw ligt nu al voor de hand. Terug bestemmen naar landbouw over 25 of 30 jaar lijkt niet aan de orde. Nu al herbestemmen naar zonneweiden of natuur zou goed passen, ook in het kader van het project NL Delta.

Gebruik voor agrarische productie, dat thans nog voor een groot areaal geldt, wordt door ontwikkeling van de inzichten hoe om te gaan met chemisch afval in het milieu, steeds moeilijker. Kwaliteits en duurzaamheidseisen aan voeding zullen terecht steeds strenger worden. Agrariërs moeten door certificering aan die eisen voldoen. Dit wordt een steeds risicovoller aspect voor zowel voedingsproducten als voedingsproducenten. Het eigenaarschap van deze terreinen zou voor agrariërs op den duur een hoog risico kunnen betekenen. De financiële waarde voor landbouw wordt nul, of indien saneringsplicht wordt gehandhaafd, is sprake van een negatief vermogen.

Er is vergunning verleend voor een natuurbegraafplaats in het bos ten oosten van de A29. Bovengronds kan men spreken van natuur, of dat ondergronds ook zo is, moet de ontwikkelaar beoordelen. Er wordt gesproken over zonneweiden zowel ten westen als ten oosten van de A29. Ook dat zou passen bij de ondergrond situatie. Zonneweiden worden gezien als tijdelijk, b.v. voor 25 of 30 jaar, waarna het gebied aan de oorspronkelijke bestemming wordt teruggegeven. Zal met de voortgaande ontwikkeling van inzichten hoe om te gaan met chemisch afval in het milieu de terug bestemming naar landbouw nog mogelijk zijn? Met het oog op het feit dat dat niet mogelijk zal zijn, is het thans noodzakelijk analyses te maken van de ondergrond en ook van de wijze waarop het havenslib is gescheiden van de deklaag.

In de visie de Buitenzomerlanden wordt gesproken over natuurontwikkeling oop basis van revenuen van de energieprojecten. Sinds het schrijven van dat rapport zijn de winsten op energie duidelijk verminderd. Daarnaast is bosaanplant in het kader van klimaatadaptatie duidelijker in beeld gekomen. Natuurontwikkeling, zoals bedoeld in de visie de Buitenzomerlanden komt door de noodzaak tot klimaatadaptatie via die andere weg sterker in beeld, nu echter als zelfstandig beleidsterrein. Wij tellen niet alleen de bomen die door een huidige ontwikkeling verloren gaan, wij tellen vooral hoeveel bomen nodig zijn om de schade van jarenlang fossiele energiegebruik te compenseren. Bij de ontwikkeling van de Noordrand als één geheel kan mutatis mutandis veel gerealiseerd worden van wat al in de visie wordt genoemd. Natte natuur lijkt daarbij gezien de ondergrond en de veranderde inzichten omtrent chemisch afval in ons milieu de minst kansrijke. Op een dergelijke manier mogen wij nooit meer met ons milieu omgaan, maar nu het er eenmaal ligt, lijkt het parool: niet meer in roeren. Er is studie gedaan naar boombeplanting die met havenslib vervuilde gronden sneller reinigt; daar nader kennis van nemen verdient aanbeveling..

Kortom: ontwikkeling van natuur, recreatie en zonneweiden als één geheel lijkt aan de noordrand zeer kansrijk. Bij projectontwikkelaars zullen we een en ander inbrengen. Met de provincie in samenwerking met de gemeente Hoeksche Waard kan naar financiering gezocht worden voor de af te waarderen landbouwgronden.

2. De Zuidrand

In de visie van de voormalige gemeente Cromstrijen wordt de ontwikkeling van de Zuidrand beschreven als de meer toeristische kant van het eiland. Voor leefbaarheid en ondernemerschap biedt de visie goede aanknopingspunten. Ook aan de zuidrand zijn echter verschillende energieprojecten reeds uitgevoerd en benoemd. Het zonnemeer wordt genoemd als mogelijke locatie voor drijvende PV panelen. De bodem is daar echter ondiep, panelen op palen zijn eveneens goed mogelijk. De voorkeur voor meervoudig ruimtegebruik is hier van toepassing.

Hetzelfde gebied kan ook gebruikt worden als experimenteerruimte voor het project dubbele dijken van het WNF. Ook de nabijgelegen Molenpolder komt voor dit experiment in aanmerking. In het geval van dubbele dijken wordt parallel aan de zeedijk een extra dijk gebouwd. Vervolgens laat men het water via een opening in de dijk gecontroleerd binnen. Het sediment zorgt vervolgens voor een natuurlijke ophoging van het achterland. In het begin is zo'n polder alleen geschikt voor de teelt van bijvoorbeeld mosselen en oesters. In de loop der jaren wordt het een schor die aantrekkelijk is voor vogels. En zodra de polder is opgeslibd, wordt hij weer geschikt voor landbouw. Door gebruik te maken van natuurlijke processen ontstaat zo een hooggelegen veilig en gemêleerd landschap met meer natuur, meer toerisme en kansen voor landbouw.